

csönzési törvény. Az átfogó könyvtári törvényt pedig a BAE fórumai már jóvá is hagyták.

2. A „Nemzet emlékezete” program minden tagköztársaságban folyik, s mint ilyen, az adott nemzet/nemzetek legfontosabb írásbeli és nyomtatott emlékeit veszi számba, konzerválja, illetve viszi át más (hagyományos és elektronikus) hordozókra. A program egyébként az UNESCO „világ-emlékezeti” programjához kapcsolódik.
3. Az „Interinformkultúra” tulajdonképpen bizottság, amely egyfelől a FÁK-államok kulturális és művészeti információállományának gyarapodását koordinálja, másfelől pedig azon fáradozik, hogy ezt az állományt a közös elveknek, technikáknak és technológiáknak köszönhetően a tagállamok közösen használhassák. Ezzel kapcsolatban a legintenzívebb modellkísérletek és -próbálkozások az orosz és a fehérorosz nemzeti könyvtár között folynak.
4. A BAE kulturális programjai alatt igen változatos cselekmények és akciók értendők, pl. kiállítás-szervezés, konferenciák, szemináriumok és

tanácskozások rendezése, az elemi károkat szenvedett könyvtárak megsegítése.

A BAE tájékoztatót ad ki (Informacionnyj búlletin BAE), amelyből eddig 8 szám jelent meg. Ezenkívül a FÁK-államok és a balti országok kulturális életének panorámája (Panorama kul'turnoj žizni stran SNG i Baltii) címen is tájékoztatást kapnak a társulás tagjai.

Jelenleg a társulati élet kereteinek megszilárdítása és bővítése folyik. Minden szerve és szervezete (munkabizottságok, ad hoc bizottságok) választással jön létre. A bizottságok (más és más helyszínen) évente legalább két alkalommal üléseznek. A főkoordinátor jelenleg orosz, a BAE titkársága is Moszkvában székel, és – részint a távolságok, részint a szorgos munka következtében – intenzív levelezési-távközlési kapcsolatokat tart fenn a BAE tagjaival. Az eddigi eredmények alapján bizvást remélhető: a társulás szép jövőnek néz elébe.

(Futala Tibor)

Lásd még 242

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Általános kérdések

00/266

STOLÁROV, Űrij: Čto takoe biblioteka? (O ee sušnosti i ishodnyh funkciáh.) = Bibliotekovedenie. 1999. 7-12. no. 20-33. p. Bibliogr. 38 tétel.

Mi az, hogy könyvtár? (Lényegéről és kiindulási funkcióiról)

Könyvtár

A referált szerző bevezetesként leszögezi, hogy „a könyvtár definíciója és ontológiai, illetve fenomeno-

lógiai funkciójának megnevezése a könyvtártudomány kulcstézise. Amennyiben helytállóak a könyvtár lényegével és kiindulási funkcióival kapcsolatos állásfoglalásaink, akkor egyszersmind meghatározuk a könyvtári tevékenység teljes tartalmát is, úm. célját, feladatait, alapelveit, hatékonysági és minőségi kritériumait, technológiáját stb.”

A „mi az, hogy: könyvtár” témaköréből a dolgozat mindenekelőtt négy kérdést tesz fel. Nevezetesen: (rak)tár, megőrző hely-e, avagy olvasókör (csitaliscse)-e, avagy (valamilyen tárgyú) gyűjtemény-e, végül: intézmény-e a könyvtár. Felsorolja, hogy (főként) kik és mikor adtak pozitív választ az egyes kérdésfelvetésekre, majd kijelenti: a könyvtár strukturált „négyes egység”, amely a társadalom egészének, egyes csoportjainak és egyedeinek információs igényeit elégíti ki, továbbá: materiálisan-technikailag rendszerezett dokumentum-sokaság, melyet a könyvtári személyzet alakít, őriz és ad használatba.

A könyvtár lényegi funkcióját illetően a történelem folyamán ugyancsak sokan és sokféleképpen foglaltak állást. Ezek szerint a könyvtár hol az emlékezést szolgálta, hol kulturális-ismeretterjesztő intézmény volt, majd még egy sor további lényeg-meghatározó jelzőt is kapott (segédtudományi, ideológiai, tudományos-információs, információs). Az 1995. évi orosz könyvtári törvényben „információs, kulturális és képző intézmény”-ként szerepel.

Mindez „igaz is meg nem is” mindaddig, amíg a könyvtártudomány nem ad pontos választ a könyvtár lényegi funkciójára, amely egyértelműen választja el a könyvtárat a rokonintézmények (levéltár, múzeum, művelődési házak stb.) funkcióitól. A szerző az elválasztás több mozzanatán túllépve arra a következtetésre jut, hogy „a könyvtár dokumentumon alapuló kommunikációs rendszer. Ennek megfelelően lényegi funkciója is a dokumentumon alapuló kommunikáció”. Esetében az információs funkciót az állományban található dokumentum látja el, s nem ő maga. Megmaradva a „kaptafánál”: a könyvtár feladata, hogy a szükségessé

váló dokumentumot megtalálja, (időlegesen vagy tartós jelleggel) beszerezze, feldolgozza, a használó kérésére előkeresse és biztosítson optimális körülményeket annak használatához. Innen nézve a könyvtáros szerepét, a könyvtárban az információs funkció mint a lényegi, azaz a dokumentumon alapuló kommunikációs funkció alárendelt funkciójaként jelenik meg.

(Futala Tibor)

Nemzeti könyvtárak

00/267

ČERNÁKOVA, Ūlia: Nacional'naâ biblioteka segodnâ: za i protiv = Bibliotekovedenie. 1999. 7-12. no. 34-39. p.

Nemzeti könyvtár – ma: érvek mellette és ellene

Nemzeti könyvtár

Hosszú ideig a nemzeti könyvtárak helyzete igen stabil volt, magas társadalmi-kulturális státusuk volt és megfelelő állami finanszírozásban részesültek. A nemzet emlékezetének szerepében országaik első könyvtárai voltak. Fő feladatuk a hazai kiadványtermés hiánytalan beszerzése volt.

A modern információs társadalomban lezajló változásokkal és az információátvitel és -tárolás új eszközeinek megjelenésével kapcsolatban azonban megingott a nemzeti könyvtárak státusa és funkciórendszere. A számítógépes hálózatokon korlátlan lett az információhoz való hozzájutás. Ez kikövetelt a nemzeti könyvtár funkcióinak újragondolását. A nemzeti könyvtárakkal foglalkozó szakértők szerint a nemzeti könyvtárakra ható tényezőket két csoportba lehet osztani: 1) gazdaságiak, vagyis az infláció és a könyvtárak állami támogatásának csökkenése, 2) a könyvtári szolgálatot gyökeresen megváltoztató új technológiák bevezetése.

A nemzeti könyvtár státusának és jellegének értékelésében két megközelítés létezik: az egyik a nemzeti könyvtár érdemeiből, a nemzet és az ország számá-

ra betöltött szerepéből indul ki. Eszerint a nemzeti könyvtár a „nemzeti kultúra kincsestára”, amely a jövőben is betölti eddigi funkcióját, a nyomtatott nemzeti örökség megőrzését. E nézet fő képviselői K. D. Lemann és F. Szovazso. A másik megközelítés a nemzeti könyvtár modernizálását ajánlja, hogy képes legyen az elektronikus információszolgáltatásra is. Ezt a nézetet leginkább M. Line és R. Vjuszt vallja. Voltaképpen mindkét megközelítés jogos, hiszen a nemzeti könyvtár funkcióinak két oldalát nézik.

A nemzeti könyvtár funkcionális meghatározása már több mint negyven éve kutatások tárgya. Az első kísérlet a nemzeti könyvtári funkciók meghatározására 1955-re, az IFLA 21. kongresszusára nyúlik vissza, ahol 21 nemzeti könyvtár igazgatója dolgozott ki határozatot a nemzeti könyvtár feladatairól. Később az UNESCO 1970-es konferenciáján foglalkoztak a nemzeti könyvtári funkciókkal: kiadja a kurrens és a retrospektív nemzeti bibliográfiát; nagy gyűjteménye van a külföldi irodalomból, beleértve a patriotikát is; nemzeti bibliográfiai-információs központként működik.

M. Line 1980-ban dolgozott ki egy osztályozást, amely a nemzeti könyvtári funkciókat három csoportra osztotta: az alapvető feladatok közé sorolta a következőket: központi gyűjtemény kialakítása a nemzeti információforrásokból, gyűjtemény kialakítása a külföldi irodalomból kölcsönzés és másolat-szolgáltatás céljából, a könyvtárközi kölcsönzés tervezése és koordinálása; a kurrens és a retrospektív nemzeti bibliográfia kiadása, nemzeti bibliográfiai központként való működés.

N. I. Tulina az alapfeladatok közé sorolta a következőket: a hazai dokumentumgyűjtemény alakítása; a külföldi dokumentumgyűjtemény alakítása; a bibliográfiai információ forrásainak létrehozása; dokumentum- és bibliográfiai információellátás; a könyvtári funkciók országos irányítása; új módszertani elvek kidolgozása és bevezetése az ország könyvtárai-ban; nemzetközi könyvtári együttműködés.

W. Veijing szerint a nemzeti könyvtár tíz alapfeladatot lát el: megőrzi a nemzet kulturális örökséget; tudományos könyvtár és információs központ; a hazai kiadványok legfőbb megőrzője, beleértve a nemzeti kisebbségek nyelvén kiadott kiadványokat is; létrehozza és terjeszti a hazai kiadványokról készített bibliográfiai tételeket, a nemzeti bibliográfiai program koordinátora; gyűjti, szervezi és megőrzi a hivatalos kiadványokat; irányítja a kiadvány- és információcserét; tanulmányozza az információs szükségleteket és információs szolgáltatásokat nyújt az állami és kormányzati szervezeteknek; fejleszti és koordinálja a könyvtári szolgáltatásokat; központi szerepet játszik a modernizációban, a szabványosításban, az elektronikus hálózatok kiépítésében és fejlesztésében; eljuttatja a könyvet a használókhoz és biztosítja az információhoz való hozzáférést.

Az egyik legutolsó meghatározás az IFLA nemzeti könyvtári szekciójától, 1997-ből származik, ez a következő tipikus funkciókat tulajdonítja a nemzeti könyvtárnak: a nemzeti kiadványok (nyomtatott és elektronikus formában) gyűjtése a kötelezpéldány-szolgáltatás útján, katalogizálásuk és megőrzésük; központi szolgáltatások közvetlenül és más könyvtárakon és információs központokon keresztül; a nemzeti kulturális örökség megőrzése és közreműködés a terjesztésében.

M. Line szerint a nemzeti könyvtári funkciók között egy sincs, amelyet más intézmény ne tudna ellátni, mint ahogy a gyakorlatban ez elő is fordul. Még a legnagyobb és leghatékonyabban működő nemzeti könyvtárak is megosztják funkcióikat más könyvtárakkal (pl. erről tanúskodik a nemzeti állomány megosztott gyűjtése a skandináv országokban, Ausztráliában, Nagy-Britanniában). Még a legalapvetőbb funkciókat sem látja el minden nemzeti könyvtár, pl. a holland nemzeti könyvtár nem részesül kötelezpéldányban, a Library of Congress nem ad ki nemzeti bibliográfiát.

A nemzeti könyvtár mint könyvtártípus nem rendelkezik – területi vagy szakterületi alapon, vagy

társadalmi helyzet alapján – meghatározott olvasóközönséggel, szolgáltatásai minden állampolgár számára szólnak. Nincs elfogadott modellje.

Néhány szakértő szerint az elektronikus információ korában a nemzeti könyvtárnak még a létezési jogát is nehéz igazolni. A kevésbé fejlett országokban ésszerűbb a nemzeti könyvtári funkciókat szétosztani a könyvtárak között, mint nemzeti könyvtárat alapítani. Mások éppen az ellenkezőjét vallják: igaz ugyan, hogy a fejlődő országok jelentősen különböznek egymástól, mégis mindegyiküknek szüksége van a nemzeti könyvtárra, mint a társadalom fejlődése szempontjából az egyik legfontosabb intézményre. Ezek a nézetek arról tanúskodnak, hogy a „nemzeti könyvtár” fogalomnak mélyebb tartalma van, mint az ellátott funkciók összessége. Ilyen értelemben a nemzeti könyvtár az adott nép, társadalom része, a nemzeti könyvtár az adott politikai rendszer tartozéka.

A „nemzeti könyvtár” fogalomnak két szempontja van, egy funkcionális és egy szimbolikus. A funkcionális szempont pragmatikusabb, a nemzeti könyvtár reális társadalmi hatását tükrözi, míg a szimbolikus szempont azt jelenti, hogy bármely nemzeti könyvtár nemzetének és államának szimbóluma, és az állami intézmények között a helye. A nemzeti könyvtár a nemzet és az állam fejlettségi fokának tükrözi, éppen ezért törekszik az államok többsége létrehozni és fenntartani nemzeti könyvtárát.

(Rácz Ágnes)

00/268

GUY, Robin Frederick: Developing the hybrid library: progress to date in the National Library of Scotland = *El. Libr.* 18. vol. 2000. 1. no. 40-50. p. Bibliogr.

A hibrid könyvtár kifejlesztése: a skót nemzeti könyvtár fejlődése napjainkig

Elektronikus könyvtár; Nemzeti könyvtár

A nemzeti könyvtáraknak, változatos tevékenységi körük mellett, van egy közös mag-feladatkörük: az ország publikációinak beszerzése, megőrzése és hozzáférhetővé tétele. A beszerzés legfőbb forrása a kötelespéldány – a nyomtatott dokumentumok tekintetében. Az elektronikus dokumentumok kötelespéldányainak ügyében a nemzeti könyvtárak igazgatóinak konferenciája munkacsoportot bízott meg, s van ország, ahol a CD-ROM már érkezik, de a hálózati publikációk még nem. Számos nemzeti könyvtár élen jár a digitalizációs programokban, és a NEDLIB projektben nyolc európai nemzeti könyvtár és három nagy kiadó működik együtt az elektronikus publikációk könyvtári kezelése kereteinek kidolgozásában.

Skócia 300 éves múltú nemzeti könyvtárát 1925-ben alapították, jelenleg kb. 8 millió nyomtatott és nem hagyományos dokumentumával az ország legnagyobb könyvtára. Információtechnológiai fejleményei 1978-ban kezdődtek, amikor a British Library által vezetett LOCAS (*Local Cataloguing Service*) tagja lett, majd a rövid életű SCOLCAP (*Scottish Libraries Co-operative Automation Project*) részese volt. Az 1988-1999 közti időt a VTLS rendszer használata uralta. Ezen időszak alatt történt meg a házon belüli és épületek közötti kábelezés, a hálózat kiépítése és a külső kapcsolatok (az Edinburgh-i Egyetemhez, s azon keresztül a JANET-hez) biztosítása, valamint a hardver-beszerzés (250 PC, két nagy felbontású digitális kamera). Erre az infrastruktúrára épül a retrokonverzióval együtt immár 2,5 millió rekordot tartalmazó adatbázis.

A VTLS-korszak fejleményei voltak a Boole-kérés lehetőségének megteremtése (1989) és a 90-es években a WWW-kapcsolat kialakítása. Közben elkészült az új rendszer követelmény-specifikációja, és 1998-ban meghírdették (az Edinburgh-i Egyetemmel közös) tendert, amelyet 1999-ben egy nagyteljesítményű szerveren működő, két önálló adatbázis

zist kezelő kínálatával az *Endeavor Information Systems Inc.* nyert meg.

A nemzeti könyvtár feladatait ma csak erős és hatékony technikai infrastrukturális háttérrel tudja betölteni. A skót nemzeti könyvtár nagyfokú önállósága számos előnnyel jár, ám számítástechnikai téren nem támaszkodhat egy „anyaintézmény” bázisára (mint pl. az egyetemi könyvtárak), így a belső infrastruktúrát magának kellett megteremtenie, a külső kapcsolatokban pedig együttműködésre törekszik (pl. az elektronikus kötelezpéldényokat fogadó könyvtárak közötti biztonságos adathálózat megteremtésében). Az elektronikus állomány részben a meglévő értékes állomány digitalizálásával, másrészt az önkéntes elektronikus kötelezpéldény-programmal, ill. a SCRAN (*Scottish Cultural Resources Access Network*) hálózattal való együttműködés révén gyarapodik. A hozzáférést a könyvtár honlapja mindenki számára biztosítja, a nemcsak elektronikus anyagok tekintetében pedig fontos a CAIRNS (*Co-operative Academic Information Retrieval Network for Scotland*) és a SCONE (*Scottish Collection Network Extension*) projektekben való részvétel. A elektronikus anyagok megőrzésének kihívásaival a NEDLIB és a CEDARS projektek keretében néznek szembe.

A nemzeti könyvtárak országaik nyomtatott dokumentumainak nagy archívumait tudták (a kormányok és a kiadók segítségével) megteremteni, anélkül, hogy e munkába más könyvtárakat be kellett volna vonniuk. Az új, elektronikus korban egyetlen, bármilyen kiemelkedően pénzelt nemzeti könyvtár sem tud ilyen politikát folytatni, a problémák csak kooperatív és kollaboratív keretek között oldhatók meg.

Az ún. hibrid könyvtár kialakítása (a helyi és a távoli forrásokhoz való zökkenőmentes hozzáférés biztosítására) érdekében elengedhetetlen a megfelelő technikai infrastruktúra (hálózat, szerver, tárolás, a hozzáférést és a kezelést biztosító szoftver) és állomány (aminek mennyisége a nemzeti könyvtá-

rak esetében nemcsak saját döntésükön múlik; ma a kötelezpéldány-jogszabályoknak az elektronikus dokumentumokra történő kiterjesztését, és a dokumentumok biztonságos hálózatban való megőrzését kellene elérni).

(Mohor Jenő)

Egyetemi és felsőoktatási könyvtárak

00/269

LOGUE, Susan – PREECE, Barbara: Library services to support remote students = Res. Shar. Inf. Net. 14. vol. 1999. 1. no. 41-50. p. Bibliogr.

Az egyetemi könyvtár szolgáltatásai távoli hallgatóknak

Egyetemi hallgató; Egyetemi könyvtár; Elektronikus dokumentum; Honlap; Szolgáltatások; Távoktatás

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc. , 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A Southern Illinois University, Carbondale (SIUC) tevékenységében hosszú múltja van a távoli hallgatóknak nyújtott segítségnek, akár levelező módon vesznek részt az oktatásban, akár a helyszínre utaznak az előadások meghallgatására. A könyvtár szervezetén belül, de független egységként működött már régebben az Instructional Support Services (ISS – Oktatási Segédszolgálat), 1995-től kezdve azonban egy, később két könyvtárossal erősítették meg, s ezzel közvetlen kapcsolatot teremtettek közte és a könyvtár között. A könyvtár számára mindig is nagyon munkaigényes feladat volt a távoli és a továbbképzésben részt vevő hallgatók ellátása; az új technológiák alkalmazása és a szervezeti módosí-

tás mindezt megkönnyítette és eredményesebbé tette.

Az ISS-be delegált könyvtáros felelős a szaktárgyanként fejlesztett és fenntartott weboldalakért, amelyek kapcsolódnak a könyvtár által beszerzett elektronikus folyóiratokhoz és indexekhez. Néha a használók azt hiszik, hogy a weben lévő anyag az egyetlen vagy legjobb forrás, és hajlamosak megfeledkezni a nyomtatott anyagról. Ezért a webhelyet olyan módon fejlesztették tovább, hogy egyaránt tájékoztatást nyújt az elektronikus és a hagyományos forrásokról.

Itt is problémát jelentett a használati jogosítvány kérdése. Kénytelenek voltak megelégedni egy kevésbé biztonságos eljárással, de jó néhány elektronikus dokumentum szolgáltató beleegyezett ebbe a megoldásba. A kliens internet-protokoll címének azonosítása után közvetlenül hozzá lehet férni a kívánt forráshoz.

Az 1996 óta működő elektronikus előjegyzési szolgálat fokozódó népszerűsége megkívánta továbbfejlesztését. A megfelelő programok alkalmazásával egyszerűbbé tették az egyes kurzusok anyagának bevitelét, s a keresés is könnyebbé vált bennük.

A könyvtárosok és az oktatási technológia szakembereinek együttműködésével különféle szolgáltatásokat fejlesztettek ki mind a távoli diákok, mind pedig a velük foglalkozó tanszemélyzet számára. Az oktatók kölcsönözhetnek különféle elektronikus és audiovizuális eszközöket, az ISS személyzete pedig megtanítja kezelésükre az oktatókat, s beállítja a szerkezeteket a tantermekben. A könyvtárosok közreműködnek abban, miképpen lehet a technológiát az oktatásban felhasználni, segítik a hallgatók interaktív közreműködését a tanórákon. A hallgatók által készített tesztek kiértékelését is elektronikusan rögzítik; az adatok rákerülnek a weboldalakra, a hallgatók pedig azonosítván magukat férhetnek hozzá jegyeikhez. A levelező oktatás koordinátora együttműködik az oktatókkal annak érdekében, hogy megkapják a szükséges felkészítést az interak-

tív videó tantermek használatához, s ellenőrzi a tananyag leszállítását a távoli tanhelyekre. Az oktatók megkapják a segítséget multimédiás anyagok előállításához is. Az egyes kurzusok weboldalainak fejlesztése folyamatos feladat; ennek érdekében Illinois másik felsőoktatási intézményével közösen számítógépes laboratóriumot hoztak létre a távoktatási központban.

(Papp István)

00/270

KAUTTO, Vesa – KUJALA, Irene – KYTÖMÄKI, Päivi: Tiimiorganisaation suunnittelu ja toteuttaminen Oulun yliopiston kirjastossa = Signum. 33. vol. 2000. 1. no. 8-11. p.

Teameken alapuló szervezeti felépítés az Oului Egyetemi Könyvtárban

Egyetemi könyvtár; Munkaszervezet

1999 októberében – egyéves előkészítő munka után – új szervezeti felállásban folytatódott a finnországi Oulu város egyetemi könyvtárának működése. A team-rendszerre alapozott szervezeti átalakítás fő céljai között szerepelt, hogy bővítsék a kapcsolatot a különböző munkaterületeken dolgozó alkalmazottak között, bevonják őket a munkával kapcsolatos döntéshozatalba, és növeljék szakmai hozzáértésüket, a könyvtárvezetést pedig felszabadítsák oly módon, hogy a stratégiai tervezésre és döntésekre koncentrálhasson.

A teamek funkcionális alapon szerveződtek: összesen 12, s egyik részük fejlesztési (f), a másik pedig munka-team (m). 8-10 főből állnak, és egy dolgozó legfeljebb két teamnek lehet tagja. A fejlesztésiek évente legalább kétszer, a munka-teamek tízszer üléseznek. Az előterjesztési jogon túl mindkét típusnak döntési joga is van az adott munkaterületre vonatkozóan, és a kapott keretösszeggel önállóan gazdálkodhatnak. A teamek a következők:

– *Ügyfélszolgálatiak:* 1. Kölcsönzési és tanácsadó szolgálat (f), 2. Könyvtárközi kölcsönzés (f), 3.

Információs szolgáltatás (m), 4. Kiadási tevékenység (m), 5. Tájékoztatás (f).

- *Gyűjteményi szolgáltatásokat nyújtók*: 6. Gyűjteményi munka (f), 7. Kötészet (f), 8. Gyarapítás (f), 9. Feldolgozás (f).
- *Belső szolgáltatások*: 10. Gazdasági igazgatás (f). 11. A könyvtári személyzet képzése (f), 12. Információs rendszerek (m).

A könyvtár főigazgatójának segítésére hét fős ún. vezetői csoport alakult meg. Ennek – rajta kívül – tagja a helyettese, a teamek 3 választott képviselője, valamint egy-egy választott vezető könyvtáros a főkönyvtárból, illetőleg a szakgyűjtemények (kari könyvtárak) részéről.

Az első tapasztalatok túlnyomórészt pozitívak: a különböző részlegekben dolgozó szakemberek között folyamatossá vált a kapcsolat, és a korábbinál számottevően több könyvtáros vesz részt a könyvtári munkafolyamatokról szóló vitákban és döntésekben. (A 105 dolgozó közül csak 18 nem tagja egyetlen teamnek sem). Ugyancsak fontos eredmény, hogy a korábban „senkihez nem tartozó” területek lefedése is megtörtént.

A gyakorlatban, bizonyos részletkérdésekben természetesen szükség lesz a folyamatos pontosításra, finomításra. (Pl. a teamek közti ész- és célszerű határok meghúzása, a pénzkeretek felhasználási gyakorlatának kimunkálása).

(Sz. Nagy Lajos)

Lásd még 233, 289, 309, 320, 324

Közművelődési könyvtárak

00/271

VERHO, Seppo: ATK-järjestelmien sukupolven vaihdos tulee = Kirjastolehti. 92. vuo. 2000. 2. no. 14-16. p.

Finn közkönyvtári statisztika

Közművelődési könyvtár; Statisztika [forma]

A közkönyvtárak 1999-ben felhasznált költségvetés-kereteinek reálértéke azonos volt az előző évvel: a névleges emelkedést ugyanis teljes egészében elnyelte az 1,2%-os infláció. A könyvtári alkalmazottak száma tovább csökkent 0,9%-kal, s meredeken (13%) esett a foglalkoztatottak száma. Minden ellenkező törekvés ellenére nem sikerült megállítani a nyitvatartási idő csökkenését (3,7%). Folytatódott a fiókkönyvtárak és a bibliobuszok megszüntetése. Megállt viszont az állománygyarapítás csökkenése, sőt némi (1%-os) növekedés volt regisztrálható. Ez azonban úgy jött létre, hogy a nem-hagyományos dokumentumok (CD-k, CD-ROM-ok, videokazetták) beszerzése nőtt 11%-kal, a könyveké viszont csökkent. (Az 1991-es évhez viszonyítva 24%-kal!)

Három év óta folyamatos a kölcsönzés visszaesése, s ez döntő mértékben a könyveket érinti (3%), az egyéb dokumentumoknál ugyanis növekedés tapasztalható (5,6%).

Az önkormányzatok jelentős finanszírozási eltérései miatt tovább nőtt a könyvtárak közti különbség. A legjobban finanszírozott települési könyvtár egy lakosra jutó 568 FIM-jával szemben a legrosszabbul finanszírozottnak a 116 FIM-ja áll.

Azt azonban – jelenlegi formájában – nem mutatja meg a statisztika, milyen mértékben „viszik el” a tartalmakat az újonnan bevezetett szolgáltatások, mennyi új használót hoznak ezek a könyvtárba, s milyen mértékű a könyvtár virtuális használata. A 90-es évek folyamán ugyanis majdnem az összes

közkönyvtár számítógépes rendszerhez és internet-kapcsolatokhoz jutott, s ma már e könyvtárak feléne a gyűjteményregisztere is hozzáférhető az interneten. Általánosságban annyit azért tapasztalatlból megállapíthatunk, hogy a könyvtárak a fejlesztéseket a hagyományos funkciók rovására való-sították meg.

Az oktatási minisztérium kísérletképpen – az 1998-as adatokat figyelembe véve – kialakította a könyvtári tevékenység ún. minimum-követelmé-nyeit – ezek kipróbálása és pontosítása még folya-matban van.

A cikkhez néhány statisztikai táblázat is csatlako-zik. További statisztikai adatok:

www.fla.fi/kirjastolehti/faktat/tilastva.html.

(Sz. Nagy Lajos)

Tudományos és szakkönyvtárak

Lásd 340

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

00/272

FRIEND, Frederick J.: *Forme di cooperazione in Gran Bretagna per l'acquisto di pubblicazioni elettroniche* = Boll. AIB. 39. vol. 1999. 3. no. 235-243. p.

Res. angol nyelven

Brit együttműködési formák az elektronikus publi-kációk beszerzésében

Egybehangolt állományalakítás; Elektronikus publikáció

A legtöbb folyóiratkiadó már hozzáférhetővé teszi folyóiratait elektronikus formában a weben keresz-tül, de a legtöbb könyvtár még a nyomtatott for-mát választja. Ha profitálni akarunk az elektroni-

kus forradalomból, az elektronikus publikációk olyan beszerzési módját kell megtalálnunk, amely – egyrészt – meghagyja az egyes könyvtárak függet-lenségét (és saját döntési jogát), – másrészt pedig – segíti a könyvtárakat azon publikációk beszerzé-sében, amelyek beszerzését nem engedhetik meg maguknak. A JISC-et (*Joint Information Systems Committee*) azért hozták létre az Egyesült Királyság felsőoktatást pénzelő tanácsai, hogy elősegítsék az elektronikus információ fejlődését a brit egyetemeken. A meglévő néhány regionális elektronikus-do-kumentum beszerző könyvtári szervezettől eltérő-en, a JISC országos szinten köt üzleteket. Minden könyvtár szabadon dönthet arról, hogy egy-egy elektronikus publikáció beszerzésében részt vesz-e. Az Egyesült Királyságban megfigyelhető folyamat, hogy a konzorcium-jellegű beszerzések a szoftve-